

ВІДГУК
офіційного опонента Маріної Олени Сергіївни
на дисертацію Матіяш-Гнедюк Ірини Михайлівни
"Актуалізація концепту FAMILY в британському публіцистичному
дискурсі XVIII – XXI ст.",
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

*Будь-яка соціальна доктрина, зорієнтована на руйнування родини,
є непридатною та, більше того – такою,
що не повинна застосовуватись.
Родина – це кристал суспільства (В. Гюго).*

Родина є одним з фундаментальних соціальних інститутів людства. Сьогодні у дослідницькому ракурсі поняття родини розглядається у широкому трансдисциплінарному багатовимірному контексті в діахронічній перспективі. Родина постає як функційно адаптивна, соціально залежна та ідеологічно навантажена одиниця суспільства (E. Kendall, R. Kendall, 2021).

Не дивно й що поняття родини загалом та концепт РОДИНА/FAMILY зокрема є одними з центральних об'єктів сучасних лінгвістичних досліджень, на які спрямовано науково-пошуковий інтерес, зокрема таких, що вписуються у коло проблематики лінгвоконцептології, лінгвосеміотики, лінгвокультурології, мультимодальності та стилістики фільму. У цьому світлі маніфестації концепту РОДИНА/FAMILY розглядаються на матеріалі різних мов (див. напр.: А.А. Бігіарі, Т.А. Павлова, І.М. Осовська, О.В. Скобнікова, С. Jenkins, R. Johnson).

Особливої **актуальності** дослідження концепту FAMILY набуває сьогодні, в пандемійну добу. Адже COVID-19 справляє значний, досить суперечливий вплив на інститут родини та родинні стосунки. Загалом, COVID-19 вважається "найпоширенішим соціальним експериментом над сімейним життям" (J. L. Lebow, 2020).

Вищезазначені положення свідчать про **актуальність** аналізованого дослідження, у фокусі якого концепт FAMILY та його актуалізація в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI століть, що розглядається у світлі когнітивно-дискурсивної парадигми в інтеграції когнітивно-семантичного та лінгвокультурологічного підходів.

Наукова новизна дисертації визначається тим, що у ній вперше встановлюється специфіка концепту FAMILY у сув'язі його вербальних маніфестацій у лексикографічних джерелах і публіцистичному дискурсі XVIII – XXI століть з виявленням його історичних констант та діахронічного варіювання його лінгвокогнітивних і лінгвокультурних ознак. Уперше реконструйовано слоти досліджуваного концепту з побудовою їх міжфреймових мереж, що візуалізовано у 15 додатках (див. стор. 269 – 283). Уперше виокремлюються домінантні базові фрейми в структурації слотів концепту FAMILY.

Дисертантка ставить перед собою **мету** – виявлення та характеристика семантичних та дискурсивних особливостей актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі в діахронії з кінця XVIII століття до 2020 року включно, якої успішно досягає через вирішення низки конкретних **завдань**, серед котрих відзначимо: визначення засобів вербалізації концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі, здійснення фреймового моделювання концепту FAMILY та історичних констант та змістового варіювання концептуальних складників концепту в діахронії. Успішному досягненню мети сприяє **методика** дослідження, яка охоплює шість етапів, серед яких: проведення асоціативного експерименту, встановлення способів об'єктивації лінгвокультурного компонента лексичного значення іменників на позначення аналізованого концепту, здійснення фреймового моделювання тощо. Серед застосованих методів є такі: *описово-аналітичний, дефініційний аналіз, методика когнітивно-дискурсивної інтерпретації, метод табличного моделювання лексичного значення номінативних одиниць* та ін. Кожний з етапів знаходить покрокове втілення у роботі. Розроблений і ретельно

описаний алгоритм дослідження та методи, застосовані авторкою, забезпечують переконливість і достовірність отриманих результатів.

Матеріалом дослідження послужили британські лексикографічні джерела та тексти з видань *The British Newspaper Archive*, *The Times* та *The Telegraph* хронологічного період з кінця XVIII століття до XXI століття 2020 року включно. Вибірка емпіричного матеріалу є якісно і кількісно репрезентативною.

Теоретичне значення дисертації обумовлюється її внеском у низку сучасних напрямів лінгвістики, а саме: когнітивну лінгвістику у світлі фреймової моделі концепту FAMILY та побудови міжфреймових мереж, в лінгвоконцептологію у ракурсі уточнення комплексної методики аналізування концептів, лінгвокультурних зокрема, а також у когнітивну лінгвістику та дискурсологію з огляду на встановлення ергономічної та інтенційної детермінованості способів лінгвального вираження слотів концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Практична цінність рецензованої дисертації містить можливості її використання у викладанні нормативних дисциплін, а саме: загального мовознавства, лексикології англійської мови, інтерпретації тексту, а також у курсах за вибором з когнітивної лінгвістики, дискурсології та лінгвокультурології. Крім того, матеріали та висновки роботи можуть бути застосовані на семінарських заняттях, у науковій, науково-методичній роботі та під час виконанні магістерських, дипломних і дисертаційних робіт.

Апробацію результатів дисертації здійснено на **13 міжнародних** науково-практичних конференціях, а також засіданнях та щорічних звітних наукових конференціях ДВНЗ "Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника". У свою чергу, основні положення й результати дослідження висвітлено в **15** одноосібних публікаціях автора у фахових виданнях України, **3** публікаціях за кордоном та **10** тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Обґрунтованість і достовірність положень і результатів наукового пошуку забезпечуються опрацюванням достатнього обсягу сучасної науково-теоретичної літератури (407 найменувань).

Структура дисертації є чіткою і логічною, у якій дисертантка поступово вирішує поставлені завдання. У **першому** розділі *«Теоретичні засади дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.»* закладається теоретичне підґрунтя дослідження. Дисертантка демонструє філологічну та загальнонаукову ерудицію, виявляючи домінантні тенденції у науковій рефлексії стосовно основних понять, що застосовуються у роботі, зокрема окреслюючи синхронно-діахронний аспект дефініцій тлумачного словника, встановлюючи специфіку лінгвокультурних складників дефініції у контексті британської мовної картини світу. Крім того, описуються передумови розгляду концепту як одиниці лінгвокультурного досвіду людини та розкривається специфіка динаміки компонентів семантичної структури слова. Ефективним видається визначення публіцистичного дискурсу як середовища об'єктивації концептів.

Другий розділ *«Методологія дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі»* присвячується визначенню загальних методологічних принципів дослідження у розрізі поєднання положень когнітивної лінгвістики, когнітивної семантики, лінгвокультурології теорії дискурсу. Обґрунтовується застосування асоціативного експерименту до наукового пошуку, а також пропонується характеристика матеріалу дослідження. У розділі розробляється комплексна методика аналізу концепту FAMILY в лексикографічних джерелах та британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI століть (2020 рік включно), що складається з шести етапів. На кожному етапі пропонується аналіз відповідного прикладу.

У **третьому** розділі *«Зміна поняттєвого наповнення концепту FAMILY та його слотів у діахронії»* виявляються семантичні ознаки лексичних одиниць, що актуалізують слоти концепту FAMILY, а саме: *home*,

marriage, wife, husband, parent, mother, father, child, woman, man, love. Аналіз проводиться з позицій синхронії і діяхронії на матеріалі лексикографічних джерел Британії XVIII – XXI століть. Вагомими висновками до розділу є те, що динаміка семантичної структури більшості лексем відбиває конкретизацію значень, спрощення, поступового зникнення окремих сем.

У четвертому розділі «*Актуалізація семантичної структури концепту FAMILY та його слотів у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.*» здійснюється фреймове моделювання концепту FAMILY, побудова моделей міжфреймових мереж аналізованого концепту. Серед домінантних відзначаються такі фрейми: предметний, акціональний, посесивний.

Загалом автореферат і публікації Матіяш-Гнедюк І. М. відбивають зміст дисертації. Виклад основних положень не викликає сумнівів. Розглянуте дослідження заслуговує на схвалення.

Водночас, як і кожна наукова розвідка, дисертація, що розглядається, не позбавлена деяких дискусійних питань. Хочу наголосити на загальному позитивному висновку щодо обговорюваної роботи й підкреслити, що висловлювані зауваження не стосуються принципових концептуальних положень дисертації.

1. У першому розділі «*Теоретичні засади дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.*» (с. 30-69) авторка подає загально-аналітичний огляд таких положень і понять, дотичних до її дослідження: лексичне значення (с. 30-35), дефініція тлумачного словника в синхронно-діяхронному ключі (с. 35-41), лінгвокультурна складова мовної картини світу (50-52), ієрархія та динаміка компонентів семантичної структури слова (с. 52-58) тощо. Проте, на погляд опонента, наведені положення, що піддалися ретельному критичному осмисленню з боку дисертантки, є дещо загальними. У першому розділі необхідно було б уточнити міждисциплінарну природу поняття "родина", окреслити підходи до його вивчення, зокрема з виходом у площину його концептуалізації у різних мовах та типах дискурсу. Це було б доцільно, зокрема, з тієї причини, що авторка цілком справедливо зазначає, що

актуалізація чи нівелювання тих чи інших вербалізаторів аналізованого концепту відбувається під впливом історичних, політичних, культурних, соціальних та ін. процесів (с. 26).

2. Цей коментар-уточнення стосується методики проведеного дослідження. У другому розділі «*Методологія дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі*» (с. 69-94) на с. 87-88 йдеться про проведення асоціативного експерименту для визначення наповнення концепту FAMILY і його слотів. Експеримент включав, з одного боку, аналіз асоціативних словників для встановлення переліку лексем, які асоціюються з аналізованим поняттям, а, з іншого – опитування респондентів. Проте, залишається незрозумілим, які саме респонденти обирались для опитування, за якими критеріями та яким чином було отримано 272 відповіді на 11 слів-реакцій (див. с. 88).

Також, просимо уточнити, що розуміється під вертикально-горизонтальним аналізом (с. 228) та методикою когнітивно-дискурсивної інтерпретації (с.25).

3. Дисертантка цілком слушно послуговується зокрема методикою фреймового моделювання та побудови міжфреймових мереж, розробленою проф. Жаботинською С.А. Проте, виходячи з роботи не до кінця зрозумілим залишається структурація концепту FAMILY. Авторка зазначає, що домінантні фрейми лежать в основі визначених слотів концепту, говорить про міжфреймові мережі слотів концепту, що фрейми містяться у слотах. Чи не є, за концепцією С.А. Жаботинською, ієрархія концептуальних структур дещо іншою? Слоти є складниками фреймів, а фрейми, у свою чергу, формують міжфремову мережу?

У цьому зв'язку виникає також питання-уточнення щодо концептуальних та вербальних одиниць. Чи може зокрема концепт FAMILY мати семантичну структуру (с. 146). Яка кореляція між поняттями семантичної структури лексеми і концепту? Також, чи можуть лексеми наповнювати слоти концепту (с. 144)?

4. У темі дисертації як матеріал зазначається британський публіцистичний дискурс, але у тексті дисертації, деінде, використовується

термін медіа-дискурс. Чи є різниця між публіцистичним та медіа-дискурсом?

Чому авторка надає перевагу саме термінопоняттю "публіцистичний"?

На підставі ознайомлення з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями вважаю, що дослідження Матіяш-Гнедюк І.М. «Актуалізація концепту *FAMILY* в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24.07.2013, № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 1159 від 30.12.2015 та № 607 від 15.07.2020, а її авторка, Матіяш-Гнедюк І.М., заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент:

Доктор філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри англійської філології, перекладу

і філософії мови

імені професора О.М. Мороховського

Київського національного лінгвістичного університету

О.С. Маріна

